

Підготовка майбутнього
вчителя біології до
позакласної еколого-
натуралістичної роботи з
учнями основної школи

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

**Підготовка майбутнього вчителя
біології до позакласної еколого-
натуралістичної роботи з учнями
основної школи**

Робочий зошит

Для студентів 3 курсу
денного відділення
природничого факультету

Укладач:
Сорочинська Оксана Андріївна –
асистент кафедри зоології

Житомир 2011

УДК 37.033
ББК 74.200.585.02
С 45

*Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського
державного університету імені Івана Франка
Протокол №3 від 28.10.2011 року*

Рецензенти:

*А.П. Стадниченко - доктор біологічних наук, професор кафедри зоології
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

*Н.І. Решетнікова – вчитель біології Озерненської гімназії, вчитель вищої
категорії, вчитель-методист*

*С.І. Шевчук - зав.відділом біології, керівник гуртків обл. ЦЕНТУМ
м. Житомир*

С 45

Сорочинська О.А.

**Підготовка майбутнього вчителя біології до позакласної
еколого-натуралістичної роботи з учнями основної школи.
Робочий зошит: Практикум – Житомир: ЖДУ, 2011. –с. 64.**

Робочий зошит для лабораторних занять з курсу «Підготовка майбутнього вчителя біології до позакласної еколого-натуралістичної роботи з учнями основної школи» містить тематику занять, які сприятимуть глибшому засвоєнню студентами питань із збереження навколишнього природного середовища. Також, розроблений матеріал дозволить підготувати студентів – майбутніх фахівців еколого-натуралістичної роботи до виховання у школярів навичок проведення дослідів і спостережень у природі, на пришкольній ділянках, куточку живої природи, лабораторіях; надати необхідних знань з теорії і практики еколого-натуралістичної роботи..

Для викладачів, студентів вищих навчальних закладів, вчителів загальноосвітніх шкіл, керівників гуртків.

УДК 37.033
ББК 74.200.585.02

© Еколого-натуралістична робота, 2011

ЗМІСТ

Передмова	6
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1.	
ТЕМА: Форми та методи здійснення еколого-натуралістичної роботи молоді. Методики діагностики еколого-натуралістичних здібностей, інтересів учнів основної школи	7
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2.	
ТЕМА: Використання куточка живої природи в еколого-натуралістичній роботі учнів	11
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3.	
ТЕМА: Особливості використання шкільної навчально-дослідної ділянки в організації еколого-натуралістичної роботи учнів основної школи	15
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4.	
ТЕМА: Натуралістичний гурток	21
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5.	
ТЕМА: Використання екологічних ігор при організації еколого-натуралістичної роботи з учнями в позакласний час	24
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6.	
ТЕМА: Використання екологічних екскурсій в еколого-натуралістичній роботі учнівської молоді	34
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7.	
ТЕМА: Екологічний табір – активна форма еколого-натуралістичної роботи учнів	38
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8.	
ТЕМА: Шкільні лісництва	42
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9.	
ТЕМА: Екологічна стежка, як засіб формування бережного ставлення до природи	48
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10.	
ТЕМА: Екологічний театр – активна форма еколого-натуралістичної роботи	55
Список використаної літератури	

Передмова

Серед великого переліку проблем, якими характеризується розвиток людства ХХ століття, у всьому світі в цілому, так і в Україні зокрема, чинне місце посідає екологічна. Стихійна, непродумана, непередбачувана, неконтрольована діяльність людини призвела до глобальної екологічної кризи, що загрожує існуванню планети і всієї людської цивілізації. Швидкі темпи розвитку науково-технічного прогресу, масові знищення лісів, будівництво заводів-гігантів, атомних і гідроелектростанцій негативно вплинуло на екологічний стан планети, що в свою чергу позначилося на стані здоров'я населення.

Причиною виникнення екологічної кризи на планеті стало неправильне усвідомлення людиною свого призначення і місця на Землі. Вся діяльність людини зводилася до задоволення власних прагматичних потреб і бажань, а природа сприймалася як "бездонний посуд", з якого можна брати безкінечну кількість багатств та ресурсів. Свій розум людина почала використовувати для боротьби з навколишнім середовищем.

Тому, із щорічним погіршенням природного навколишнього середовища і загострення екологічної кризи людство все частіше починає усвідомлювати вплив власної діяльності і намагається знайти шляхи виходу з цього становища.

Запровадження нових технологій виробництва, зменшення отруйних викидів в атмосферу та безвідходних способів виробництва виявилось недостатнім для подолання екологічної кризи. У зв'язку з цим на Міжнародному форумі ХХ ст. у Ріо-де-Жанейро (1992 р.) було наголошено на необхідності екологічної освіти та виховання на всіх рівнях з метою формування у населення екологічної свідомості, екологічної культури, навичок та поведінки, необхідних для збереження навколишнього середовища.

З метою подолання екологічної кризи в шкільні програми вводяться предмети екологічного змісту, привчають підрастаюче покоління поважати природу, не втручатися в природні процеси, любити навколишній світ, бережно ставитися до його багатств. Але не дивлячись на це, рівень екологічної культури залишається вкрай низьким, бо зміст шкільних навчальних предметів спрямований на інформативність учнів про окремі проблеми навколишнього середовища.

Також, існують певні проблеми у підготовці майбутніх учителів біології до позакласної еколого-натуралістичної роботи з учнями основної школи.

Для підготовки майбутнього вчителя біології до позакласної еколого-натуралістичної роботи у навчальних планах природничих спеціальностей передбачено дисципліни "Шкільна навчально-дослідна ділянка та гуртки юних натуралістів" та "Методика проведення позакласної роботи та факультативних занять з біології", однак не зважаючи на це студенти, після закінчення навчального закладу не в змозі організувати на місцях, у школах, позакласну роботу з учнями. Їм не вистачає знань і умінь з проведення природоохоронної діяльності, постановки дослідів у природі, а також знань структури, змісту, завдань позакласної роботи еколого-натуралістичного спрямування.

Тому, нами було розроблено факультатив «Підготовка майбутнього учителя біології до позакласної еколого-натуралістичної роботи з учнями основної школи» під час вивчення якого студенти розглядають питання становлення еколого-натуралістичної роботи в Україні й за кордоном, форми та методи здійснення цього виду роботи, методіку організації позакласної еколого-натуралістичної роботи серед учнів.

З метою проведення практичних занять ми розробили робочий зошит до структури якого увійшли питання теоретичного і практичного характеру, тестові завдання та кросворди.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1.

ТЕМА: **Форми та методи здійснення еколого-натуралістичної роботи молоді. Методики діагностики еколого-натуралістичних здібностей, інтересів учнів основної школи**

МЕТА: Ознайомитись із особливостями класифікаціями методів навчання. Розглянути форми та засоби здійснення еколого-натуралістичної роботи молоді.

ОБЛАДНАННЯ: Роздатковий матеріал, словники, тестові завдання, кросворди.

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ТЕМИ: Метод навчання, прийом навчання, класифікація методів, словесні, наочні, практичні методи, індуктивні, дедуктивні, традуктивні, пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково пошукові, дослідницькі методи, методи стимулювання і мотивації, контролю і самоконтролю, вибір методу, засіб навчання, індивідуальне навчання, індивідуально-групове навчання, екскурсія, факультатив, технологія, інновація, інноваційні технології, мультимедіа, мультимедійна технологія.

СТУДЕНТ ПОВИНЕН:

Знати: 1. Що таке методи навчання.

2. Класифікації методів навчання.

3. Форми навчання здійснення еколого-натуралістичної роботи молоді.

4. Класифікацію засобів навчання.

Вміти: 1. Характеризувати різні групи методів еколого-натуралістичної роботи.

2. Здійснювати вибір методів навчання.

3. Поєднувати найбільш ефективні форми та види навчання для формування в учнів практичних еколого-натуралістичних умінь і навичок.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Перевірка засвоєння студентами основних теоретичних положень із теми заняття:

1. Що таке методи навчання?

2. Як класифікувати методи навчання.

3. Які форми навчання здійснення еколого-натуралістичної роботи молоді.

4. Засоби навчання для організації еколого-натуралістичної роботи.

2. Практична частина:

1. Ознайомитись із основними класифікаціями методів навчання.

2. Запропонуйте поєднання найбільш ефективних методів навчання для формування в учнів практичних еколого-натуралістичних умінь і навичок (на пришкольній навчально-дослідній ділянці, куточку живої природи, екологічній стежці і т.д.), охарактеризуйте їх.

3. Запропонуйте поєднання найбільш ефективних форм навчання для формування в учнів практичних еколого-натуралістичних умінь і навичок, охарактеризуйте їх.
4. Ознайомитися з тестовими методиками Мак Кензі, Айзенка, Голанда, Гарднера та ін.
5. Ознайомитися з методиками «Натуралофіл», «Езоп».
6. Оцінити рівень сформованості мотивації студентів до позакласної еколого-натуралістичної роботи з учнями основної школи (методика Р.В. Овчарової, професійної діяльності (методика К. Замфир у модифікації А.О. Реана). Задоволеності професією (методика В. Ядоваго у модифікації Н.В. Кузьміної. А.О. Реана).
7. Заповнити таблицю «Класифікація методів навчання».

№	Основні групи методів навчання	Основні підгрупи методів навчання	Окремі методи навчання
1.			
2.			
3.			

5. Заповнити таблицю «Форми проведення натуралістичних занять у природі».

Спрямованість діяльності	Форми занять			
	Традиційні		Нетрадиційні	
	Колективні	Індивідуальні	Колективні	Індивідуальні

3. Підведення підсумків заняття.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОАНАЛІЗУ:

1. Які ви знаєте класифікації методів навчання?
2. Які загальні функції виконують методи навчання?
3. Як здійснюється вибір методів навчання?
4. Чому неможливо знайти універсальний метод навчання, який можна було б використовувати в різних умовах і ситуаціях?
5. Чому в навчальних програмах і підручниках немає конкретних рекомендацій про те, які саме методи навчання необхідно використовувати?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр "Академія", 2001. – 576 с.
2. Дудко Л.А. Роль інноваційних педагогічних технологій у становленні конкурентоспроможних спеціалістів. Мультиверсум. Філософський альманах. – К.: Центр духовної культури, 2004. – № 39. – С. 213-220.

3. Кіяшко О.О. Інноваційні педагогічні технології підготовки молодших спеціалістів у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Луганськ, 2001. – 20 с.
4. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. – М., 1981. – 184 с.
5. Лозова В.І., Москаленко П.Г., Троцько Г.В. Педагогіка. Розділ «Дидактика»: навчально-методичний посібник для викладачів, аспірантів, студентів педагогічних інститутів, учителів шкіл. - .: ІСДОУ, 1993. – 140 с.
6. Матіюк І.О. Інноваційні моделі навчального процесу в сучасній школі (на матеріалах різних типів навчально-освітніх закладів України): Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 2000. – 22 с.
7. Міщенко О.А. Сутність мультимедійних технологій навчання Педагогіка, психологія та мед.-біол.пробл.фіз.виховання і спорту. – 2006. - №3. – С. 69-71
8. Педагогіка: Учеб. пособие для студентов пед.ин-тов / Бабанский Ю.К., Слатенин В.А., Сокорин Н.А. и др.; Под ред.. Ю.К. Бабанского. – 2-е изд. доп. и перераб. – М.: Просвещение, 1988. – 479 с.
9. Педагогіка: Навчальний посібник / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – Вінниця: РВВ ВАТ «Віноблдрукерія», 2001. – 200 с.
10. Подласый И. П. Педагогіка. Новый курс: Учебник для студ. пед. вузов: В 2 кн. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. – 576 с.
11. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах: Монографія. – К. Луганськ: Альма-матер, 2004. – С. 285-362.
12. Чайка В. Педагогіка (тестові завдання). Навчальний посібник для студ. вищих пед. закладів освіти. – Тернопіль: ТДПУ, 2000. – 168 с.
13. Шахіна І.Ю. Формування креативності у майбутніх учителів математики засобами мультимедіа: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – Вінниця, 2007. – 20 с.

ХІД РОБОТИ:

Завдання 1. *Запропонуйте поєднання найбільш ефективних методів навчання для формування в учнів практичних еколого-натуралістичних умінь і навичок (на пришкольній навчально-дослідній ділянці, куточку живої природи, екологічній стежці і т.д.), охарактеризуйте їх.*

Завдання 2. *Запропонуйте поєднання найбільш ефективних форм навчання для формування в учнів практичних еколого-натуралістичних умінь і навичок, охарактеризуйте їх.*

Завдання 3. Ознайомитися з тестовими методиками Мак Кензі, Айзенка, Голанда, Гарднера та ін.

Завдання 4. Ознайомитися з методиками «Натуралофіл», «Езоп».

Завдання 5. Оцінити рівень сформованості мотивації студентів до позакласної еколого-натуралістичної роботи з учнями основної школи (методика Р.В. Овчарової, професійної діяльності (методика К. Замфир у модифікації А.О. Реана). Задоволеності професією (методика В. Ядового у модифікації Н.В Кузьміної. А.О. Реана).

Завдання 6. Виконати тестові завдання.

1. *За джерелом передачі та сприймання навчальної інформації методи навчання поділяються на:*

- а) словесні та наочні;
- б) наочні та практичні;

в) а і б.

2. До наочних методів навчання належать:

- а) бесіда;
- б) ілюстрування та демонстрування;
- в) бесіда та ілюстрування;
- г) бесіда та ілюстрування;

3. Метод спрямований на відтворення учнем способів діяльності за визначеним вчителем алгоритмом і використовується для формування умінь і навичок:

- а) пояснювально-ілюстративний;
- б) репродуктивний;
- в) проблемно-пошуковий;

4. Спеціально-створена ситуація з якої учням запропоновано знайти вихід це:

- а) дидактична гра;
- б) бесіда;
- в) дослідницька робота;

5. Як називається метод навчання, який передбачає показ і сприймання предметів, процесів і явищ за допомогою плакатів, карт, фотографій, репродукцій:

- а) демонстрування;
- б) відео метод;
- в) ілюстрування

6. Яка бесіда передбачає точне відтворення матеріалу?

- а) репродуктивна;
- б) катехізична;
- в) евристична.

7. Метод навчання – це ...

- а) спосіб відтворення знань, отриманих у процесі навчання;
- б) спосіб цілеспрямованої реалізації процесу навчання, досягнення поставленої мети;
- в) спосіб проведення уроку.

8. За характером навчальної діяльності учнів вправи поділяють на:

- а) усні, графічні, технічні;
- б) письмові, графічні, технічні;
- в) усні, письмові, графічні, технічні.

9. Що необхідно розуміти під методом навчання? Із пропонуєних відповідей оберіть правильну, обґрунтувати помилковість або неповноту інших.

А. Метод навчання – це не що інше, як шлях руху від учителя до учня з метою передачі знань останньому.

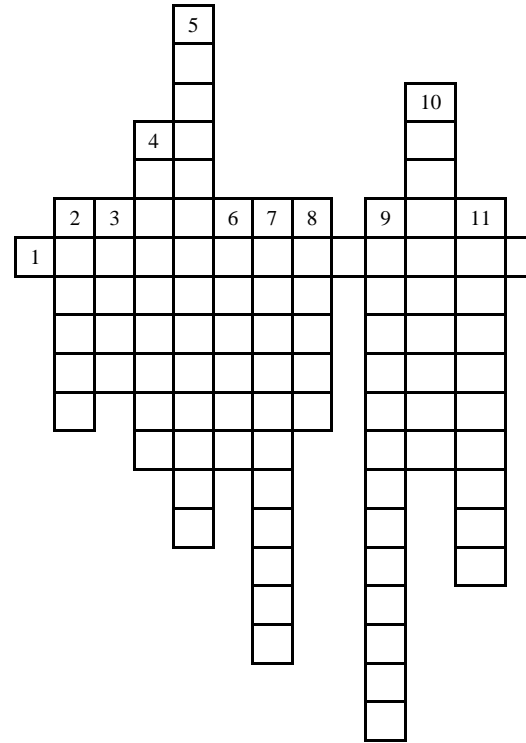
Б. Під методом навчання варто розуміти такі вихідні положення, які визначають організацію навчального процесу.

В. метод навчання є тією логічною категорією, яка вказує на шлях організації пізнавальної діяльності учнів.

Г. правильної відповіді немає.

Завдання 7. Розв'язати кросворд.

1. Тривале цілеспрямоване сприйняття об'єктів з фіксацією змін, які в них відбуваються.
2. Практичний метод навчання.
3. Спонування, причина, що вимагає дій, вчинків.
4. Метод навчання, основне завдання якого – розкрити причинно-наслідкові зв'язки і закономірності.

5. Метод навчання, який полягає у наочно-чуттєвому ознайомленні учнів з явищами, процесами, об'єктами в їх природному вигляді.
6. Форма організації навчання, що переважно складається з підготовлених учнями доповідей.
7. Метод, який передбачає рух від окремого до загального через порівняння з ознаками подібності чи відмінності (традуктивний)
8. Словесний питально-відповідний метод навчання.
9. Метод спрямований на відтворення учнями способів діяльності за визначеним учителем алгоритмом і використовується для формування умінь і навичок.
10. Автор класифікації методів навчання в основу якої покладено комплексний діяльно-процесуальний

підхід.

11. Метод навчання, який передбачає ознайомлення зі способами виконання завдань, інструментами, матеріалами, технікою безпеки, показ трудових операцій та організацію робочого місця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агейкіна Р.В. Екологічні ігри на природі. Хімія. Біологія № 72 – С. 1-15.
2. Альба Г. Еколого-натуралістичні ігри / Г. Альба. – Т.: Підруч. і посіб., 2005. – 48 с
3. Андриенко Т.Л. Методические указания по закладке экологических троп. – К.: 1982 – 23 с.
4. Артемова Л.В. Театр і гра. – К.: Томіріс, 2002. – 292 с.
5. Афанасенко Е.Х., Клонеєва С.А., Шишова К.Б. Детский Музыкальный Театр. – Волгоград: Учитель, 2009. – 190 с.
6. Беседина Л.А. Формирование биолого-экологических знаний учащихся на базе учебно-опытного участка: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Л.А. Беседина; Моск. пед. ун-т. - М., 1998. – 18 с.
7. Биологические экскурсии: Кн.для учителя / И.В. Измайлов, В.Э. Михлин, Э.В. Шашков, Л.С. Шубкина. – М.: Просвещение, 1983. – 224 с.
8. Білявський Г.О., Фурдуй Р.С. Основи екологічних знань. - К.: Либідь, 1997. – 297 с.
9. Бойко Н. Ф. Сучасні підходи до організації пошуково-дослідницької роботи юннатів / Н. Ф. Бойко // Виховання дбайливого ставлення дітей до природи у світлі педагогічних ідей

- Василя Сухомлинсько-го: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. - Суми : ПП "Рудень С. І." – 2008 – С. 205-212.
10. Бондар В. І. Дидактика: [підручник] / В. І. Бондар. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
 11. Бондаренко В.Д. Культура общения с природой. – М.: Агропромиздат, 1987. – 49 с.
 12. Бондаренко О.Ф. Природоохоронна діяльність та еколого-краєзнавча робота загону «Пролісок» // Екологічна наука і освіта в педагогічних вузах України: Матеріали Всеукр.наук.конф. – К.: Наук.світ, 2000. – 222 с.
 13. Бонішко Д. С. Гра і її місце у викладанні біології. // Біологія. - №13, 2007. – С. 2-9.
 14. Бочко М. Звіт про сезонні спостереження на “екологічній стежині„ Позакласний час - С. 86-91.
 15. Бровдій В.М. Охорона природи. – К.: Генеза, 1997. – 188 с.
 16. Буйнова Н. Историко-краєзнавча експедиція. Організація та проведення. // Позашкілля. – №11, 2010. – С. 16-18.
 17. Вельчева Л.Г., Антоновська Л.В., Ходан О.В. Екологічна стежка навчально-наукового арборетуму // Агробіологічний комплекс як навчально-дослідницьке середовище . – Постметодика, № 4-5, 2005. – С. 19-18.
 18. Вербицька З. В. Еколого-натуралістичний гурток. – Тернопіль-Харків: Видавництво «Ранок», 2009. – 112 с.
 19. Вербицька З.В. Еколого-натуралістичний гурток. – Тернопіль-Харків: Видавництво «Ранок», 2009. – 112 с.
 20. Верзилин Н.М., Корсунская В.М. Общая методика преподавания биологии: Учебник для студентов биол.фак.пед.ин-тов. Пер. с рус. – Киев: Вища школа. Головное изд-во, 1980. – яз. укр. – 352 с.
 21. Верзилин Н.М., Корсунская В.М. Общая методика преподавания биологии: Учебник для студентов биол.фак.пед.ин-тов. Пер. с рус. – Киев: Вища школа. Головное изд-во, 1980. – яз. укр. – 352 с.
 22. Виховна робота в закладах освіти України. Випуск II. Збірник нормативних документів та методичних рекомендацій. – К.: ІЗМН, 1998. – С. 253-254.
 23. Виштак О. Ігри в лісі // Шкільний світ. – №20, 2010. – С. 18
 24. Волобуєва Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів. – Х.: Основа, 2005. – 110 с.
 25. Воловик Н.К. Шляхи підвищення ефективності природних екскурсій // Біологія. – № 34-36, 2010. – С. 14-16.
 26. Воловик Н.К. Шляхи підвищення ефективності природничих екскурсій // Педагогічний досвід. – № 34-36, 2010. – С. – 14-22.
 27. Вороніна Л. Взаємодія школи й сім'ї в екологічному вихованні // Шкільний світ. - № 18-19, 2005. – С. 3-48.
 28. Грищенко І.В. Шкільні екскурсії – невід'ємна складова частина навчання і виховання // Біологія № 34. – 2005. – С. 11-14.
 29. Данілович І.Є. Збірник програм з екологічного виховання та освіти школярів. // Біологія. - № 12, 2006. – С. 8-11
 30. Дерябо С.Д., Ясвін В.А. Экологическая педагогика и психология. – Ростов-на Дону: Феникс, 1996. – 480 с.
 31. Дослідницька робота школярів з біології: Навчально-методичний посібник / За заг.ред.к.б.н. С.М. Панченка, Л.В. Тихенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 368 с.
 32. Дослідницька робота школярів з біології: Навчально-методичний посібник / За заг.ред.к.б.н. С.М. Панченка, Л.В. Тихенко. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 368 с.
 33. Захлебный А.Н. Суравегина И.Т. Экологическое образование школьников во внеклассной работе: Пособие для учителя – М.: Просвещение, 1984. – 160 с.
 34. Льницький А.П. Методичні рекомендації з позакласної та позашкільної роботи з біології. // Біологія. - №27, 2004. – С. 2-7.
 35. Кальчук М. І. Авторська програма елективного курсу основ театрального мистецтва // Початкова школа. – 2006. – № 3. – С. 35-37.

36. Колесник І.О.Грубінко В.В. Екологічне виховання учнів на засадах «глибинної екології» / Методичні рекомендації для студентів педагогічних навчальних закладів та вчителів. – Тернопіль: вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2002. – 52 с.
37. Костира Т.М. Науково-дослідна робота з екології // Біологія. - №16-18, - 2010. – С. 23-27
38. Кузьменко В., Таранова О. Екскурсії для вихованців позашкільних закладів. Рекомендації щодо підготовки та проведення // Позашкілля. – №10, 2010. – С. 23-25.
39. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 447 с.
40. Мацюра О.В., Солоненко А.М. Екологічна стежка як активний засіб формування принципів екологічного гуманізму // Постметодика. – 2005. - № 4-5. – С. 73-77.
41. Мельниченко О. Рекомендована документація для роботи на шкільних ділянках // Хімія. Біологія. - №56, 2005. – С. 4-10.
42. Метдичні рекомендації до проведення польових біологічних практик студентської та учнівської молоді на території РЛП «Нижньоворсклянський»: матеріали наук.практ.скмінару. – Полтава: Веретка, 2005. – С. 65-67.
43. Мороз І.В., Грицай Н.Б. Позакласна робота з біології: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 272 с.
44. Натуралистические игры школьников / Сост. Р.Т. Синельников, З.И. Синельникова. – Донецьк, 1987. – 36 с.
45. Нетрадиційні форми еколого-натур. Вербицький Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 3-є видання, доповнене, 2001. – 608 с
46. Нові педагогічні технології для вчителів біології / Улад. К.М. Задорожний. – Х.: Основа, 2009. – 112 с
47. Організація екологічної роботи школярів: Метод.посіб. – Полтава: АСМІ, 200. –
48. Основи еколого-натуралістичної освіти: Науково-методичний посібник. – К.: 2005. – 490 с
49. Паниотова Г.Т. Игра – одна из форм активизации познавательной деятельности учащихся // Біологія - №15, 2007. – С. 8-9.
50. Папорков М.А. и др. Учебно-опытная работа на пришкольном участке: Пособие для учителей / М.А. Папорков, Н.И. Клинковская, Е.С. Милованова. – М.: Просвещение, 1980. – 255 с.
51. Паронова В. Дитячий театр. Казки: Сценарії та маски. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004.
52. Паскаль М. Ігри та розваги – практичні розробки // Шкільний світ. – №23-24, 2007. – 41-44.
53. Педагогічна майстерня вчителя біології. Випуск 2. / Уклад. К.М. Задорожний. – Х.: Вид.група «Основа», 2009. – 140 с.
54. Підкасистий П. И., Хайдаров Ж. С. Технология игры в обучении и развитии. – М., 1996. - 268 с.
55. Позакласні заходи з біології / Укладач К.М. Задорожний. Х.: Основа, 2004. – Вип. 1 – 128 с.
56. Приходченко К.І. Витоки творчості. Розробки уроків та позакласних заходів з розвитку творчих здібностей учнів. Посібник. – К.: Сталкер, 1998.– 410 с.
57. Проблемы освоения театральной педагогики в профессионально-педагогической подготовке будущего учителя: Материалы Всесоюзной научно-практической конференции. – Полтава, 1991. – С. 209-211.
58. Пустовіт Н. Екологічні задачі, ігри та вікторини : навч посіб. / Н. Пустовіт, З. Плечова. – К.: Наук. думка, 1995. – 72 с.
59. Пустовіт Н. І я забруднюю природу. Вправи на усвідомлення особистої причетності до проблем довкілля. // Шкільний світ. – №6, 2008. – С. 4-8.
60. Різник О. Клуб інтелектуальних ігор. Сприяння соціалізації особистості дитини. // Позашкілля. – № 1, 2011. – С. 17-19.
61. Різноманіття форм роботи з дітьми у природі в процесі навчання біології. // Біологія. – №8, 2010. – С. 5-8.
62. Розвиток творчих здібностей дітей та учнівської молоді в процесі науково-дослідницької діяльності в позашкільному навчально-виховному просторі: комплексний підхід, еколого-натуралістичний аспект: Методичний посібник / упоряд.: Л.М. Бондар, Н.В. Перепелиця, Н.Ю. Сидоренко; за ред.: Л.В. Тихенко. – Суми: Університетська книга, 2010. – 608 с.

63. Солодка Н. Гра на занятті гуртка еколого-натуралістичного напрямку. / Позашкілля. - №6, 2007. – С. 51-53
64. Стойкова М. Ігри на уроках географії. // Краєзнавство. Географія. Туризм. – №17-18, 2008. – С. 22-28.
65. Троцик Л.В. Організація роботи літнього екологічного табору // Біологія – №8, 2006, – С. 5-8.
66. Троцик Л.В. Організація роботи літнього екологічного табору // Біологія – №9, 2006, – С. 16-19.
67. Хім'як І.І. Збірник програм з екологічного виховання та освіти школярів. // Біологія. - № 14, 2006. – С. 6-8
68. Шмалей С., Щербина Т. Дослідження екологічного стану води та ґрунту. // Біологія і хімія в школі. – 2003. - №3. – С. 45-50.

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Івана Франка

**Підготовка майбутнього вчителя біології
до позакласної еколого-натуралістичної
роботи з учнями основної школи**

Робочий зошит

**Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Житомирського державного університету імені Івана Франка**

Комп'ютерна верстка: **Сорочинська О.А.**

**Видавництво Житомирського державного університету
імені Івана Франка**